

Sygn. akt III Ca 1706/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 kwietnia 2016 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach III Wydział Cywilny Odwoławczy w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SO Magdalena Balion - Hajduk

Sędzia SO Anna Hajda (spr.)

Sędzia SR (del.) Ewa Buczek-Fidyka

Protokolant Beata Michalak

po rozpoznaniu w dniu 14 kwietnia 2016 r. w Gliwicach

na rozprawie

sprawy z powództwa R. K. (1), R. K. (2), A. K. (1) i A. K. (2)

przeciwko Powiatowi (...)

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Rejonowego w Tarnowskich Górach

z dnia 19 maja 2015 r., sygn. akt I C 279/15

oddala apelację.

SSR (del.) Ewa Buczek – Fidyka SSO Magdalena Balion – Hajduk SSO Anna Hajda

Sygn. akt III Ca 1706/15

UZASADNIENIE

Powodowie wnieśli o zasądzenie od pozwanego Powiatu (...) solidarnie na ich rzecz kwoty 425 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 16 lutego 2015r. oraz kosztów procesu. W uzasadnieniu żądania wskazali, że R. K. (3), którego są spadkobiercami, uiścił opłatę w wysokości 500 zł za wydanie karty pojazdu dla sprowadzanego z zagranicy pojazdu marki V. o nr rej. (...). Powołując się na się na niezgodność Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 lipca 2003r. w sprawie wysokości opłat za kartę pojazdu z prawem wspólnotowym, a to art. 90 TWE i Konstytucją, wywodzili ze świadczenie w kwocie przekraczającej 75 zł było nienależne, a zatem pozwany jest zobowiązany do jego zwrotu. Skierowane do pozwanego wezwanie do zapłaty pozostało bez odpowiedzi.

W odpowiedzi na pozew pozwany wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie od powodów kosztów procesu według norm przepisanych. W uzasadnieniu wskazał, że należności o charakterze publicznoprawnym nie podlegają zbyciu na rzecz osób trzecich, tym samym nie weszły również do spadku po zmarłym R. K. (3). W rezultacie powodowie będący spadkobiercami zmarłego nie mają legitymacji do dochodzenia roszczenia. Wskazał również, że obowiązek pobrania opłaty wynikał z rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 27 września 2003 r. w sprawie szczegółowych czynności organów w sprawach związanych z dopuszczeniem pojazdów do ruchu, a jej wysokość z kolei

z rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 lipca 2003 r. w sprawie wysokości opłat za kartę pojazdu. Przepisy te zostały wyeliminowane z obrotu prawnego dopiero w dniu 1 maja 2006r., a zatem istniała podstawa do pobrania opłaty we wskazanej wysokości.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 19 maja 2015r. Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach zasądził od pozwanego solidarnie na rzecz powodów kwotę 425 zł z ustawowymi odsetkami od 16 lutego 2015r. oraz kwotę 107 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że 28 lutego 2006r. Starosta (...) orzekł o rejestracji samochodu marki V. nr rej. (...) i wydał na ten pojazd kartę nr (...) (...), pobierając opłatę 500 zł. Pismem z 20 grudnia 2014r. powodowie zażądali pod pozwanego zwrotu kwoty 425 zł tytułem nienależnie pobranej opłaty za wydanie karty pojazdu, zakreślając mu termin 7 dni od dnia otrzymania wezwania.

Postanowieniem z 2 kwietnia 2009r. w sprawie sygn. I Ns 137/09 Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach stwierdził, że spadek po R. K. (3) zmarłym 27 czerwca 2008r. nabyli po ¼ powodowie.

W oparciu o przedstawione okoliczności Sąd Rejonowy wskazując, że regulacja § 1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z 28 lipca 2003r. w sprawie wysokości opłat za kartę pojazdu, przewidująca pobranie przez organ rejestrujący za wydanie karty pojazdu przy pierwszej rejestracji pojazdu na terytorium Polski opłaty w wysokości 500 zł wykraczała poza zakres ustawowego upoważnienia zawartego w ustawie Prawo o ruchu drogowym, a nadto powołując się na art. 178 ust. 1 Konstytucji RP, Sąd Rejonowy uznał, iż w zakresie kwoty 425 zł opłata ta była nienależna. Sąd Rejonowy stwierdził, iż § 1 ust. 1 wskazanego rozporządzenia de facto ustalał, w części wynikającej z zawyżenia przewidzianej opłaty, nową daninę publiczną, co w konsekwencji naruszało art. 217 Konstytucji RP, obligujący prawodawcę do nakładania podatków i innych danin publicznych wyłącznie aktem prawnym rangi ustawy. Wskazując na treść art. 5 ust. 1 pkt. 11 ustawy z 13 listopada 2003r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (tekst jedn. Dz. U. z 2010 r. nr 80, poz. 526 ze zm.), który stanowi wyraźnie, że opłata pobierana przez powiat na podstawie odrębnych przepisów, stanowi jego dochód oraz okoliczność, iż opłata została uiszczona w kwocie zawyżonej, Sąd Rejonowy uznał, że po stronie pozwanego doszło do wzbogacenia. Konkluzja ta legła u podstaw uwzględnienia powództwa jako zasadnego, a to na mocy art. 405 kc w zw. art. 410 kc.

Jednocześnie Sąd Rejonowy wskazał, że powodowie jednoznacznie sprecyzowali żądanie i wskazali jako podstawę dochodzonego roszczenia przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu. Tak sformułowane roszczenie ma charakter roszczenia cywilnoprawnego, a zatem na zasadach ogólnych podlega dziedziczeniu.

O odsetkach orzeczono na podstawie art. 481 § 1 kc, zasądzając je od dnia, w którym upływał wyznaczony przez powodów termin spełnienia świadczenia. Koszty procesu Sąd Rejonowy rozliczył w oparciu o treść art. 98 kpc, obciążając nimi pozwanego jako stronę przegrywającą proces.

Rozstrzygnięcie to zaskarżył pozwany, wnosząc o jego zmianę przez oddalenie powództwa, ewentualnie o uchylene wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji. Nadto domagał się zasądzenia od powodów na rzecz pozwanego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Zarzucił naruszenie art. 410 kc przez jego błędną wykładnię tudzież niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że w sprawie doszło do powstania świadczenia nienależnego prowadzącego do bezpodstawnego wzbogacenia po stronie pozwanego, w sytuacji gdy pozwany działał w granicach obowiązujących przepisów prawa. Nadto zarzucił naruszenie art. 922 § 2 kc przez jego błędną wykładnię prowadzącą do jego niezastosowania i tym samym przyjęcia, że powodowie posiadają legitymację czynną do występowania z roszczeniem w niniejszym postępowaniu, w sytuacji gdy roszczenie o zwrot opłaty związanej z kartą pojazdu jest roszczeniem publicznoprawnym wyłączonym ze spadku, jako związane ściśle z osobą zmarłego. Pozwany zarzucił również naruszenie przepisów postępowania, a to: art. 233 kpc przez zaniechanie przeprowadzenia wszechstronnej analizy zebranego w sprawie materiału dowodowego, co doprowadziło do błędnego przyjęcia, że dochodzone roszczenie ma charakter cywilnoprawny i jako takie może podlegać dziedziczeniu, a nadto stanowiło świadczenie nienależne oraz art. 328 § 2 kpc przez zaniechanie sporządzenia uzasadnienia w sposób czytelny, ze wskazaniem podstawy faktycznej i wyjaśnieniem podstawy prawnej. Pozwany

zarzucił również sprzeczność istotnych ustaleń z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego przez przyjęcie, że uiszczona przez R. K. (3) opłata stanowiła świadczenie nienależne, roszczenie o zwrot opłaty za wydanie karty pojazdu jest roszczeniem cywilnoprawnym, a powodowie mają legitymację czynną do występowania w przedmiotowej sprawie.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego nie mogła odnieść skutku.

Sąd I instancji prawidłowo ustalił wszystkie okoliczności faktyczne istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, znajdując one oparcie w zgromadzonych dowodach, które poddano ocenie spełniającej wymogi z art. 233 § 1 kpc, dlatego też Sąd Odwoławczy przyjął je za własne.

Wskazać należy, że przepis uznany w konsekwencji wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 stycznia 2006 r. za niezgodny z ustawą zwykłą i Konstytucją RP nie był przepisem rangi ustawowej. Skutkiem tego jest, iż zastosowanie winna znaleźć regulacja art. 178 ust. 1 Konstytucji RP. Stanowi ona, że sędziowie w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości są związani tylko Konstytucją oraz ustawami. Konsekwencją tej normy jest możliwość pominięcia przez Sąd w konkretnej sprawie normy prawnej rangi aktu podustawowego, który został uznany przez ten Sąd za niezgodny z Konstytucją RP i na tej podstawie wydać rozstrzygnięcie wyłącznie na podstawie Konstytucji i ustawy. Regulacja § 1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 lipca 2003 r. przewidująca pobranie przez organ rejestrujący za wydanie karty pojazdu przy pierwszej rejestracji pojazdu na terytorium RP opłaty w wysokości 500 zł była niezgodna z art. 77 ust. 4 pkt 2 i ust. 5 prawa o ruchu drogowym, bo zawyżając wysokość opłaty, wykroczyła poza zakres upoważnienia ustawowego zawartego w ustawie. Zatem ustalenie wysokości tej kwoty dokonane zostało niezgodnie z wytycznymi zawartymi w ustawie, w postaci uwzględnienia rzeczywistego znaczenia karty pojazdu dla rejestracji pojazdu oraz kosztów związanych z drukiem i dystrybucją karty, a dodatkowo zawierając w niej koszty innych zadań administracji publicznej, których w istocie ustawodawca nie przewidział. Tym samym przepis ten był niezgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP, który stanowi, że rozporządzenia są wydawane przez organy wskazane w Konstytucji, na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie i w celu jej wykonania. Upoważnienie to powinno określać organ właściwy do wydania rozporządzenia i zakres spraw przekazanych do uregulowania oraz wytyczne dotyczące treści aktu. Innymi słowy, w aspekcie niniejszej sprawy, przepis ten należy rozumieć tak, że nakazuje on wydanie rozporządzeń w celu wykonania ustawy równocześnie wyklucza podejmowanie przez organ wydający rozporządzenie uprawnień ustawodawcy. W istocie w ten sposób ustalona opłata w części wynikającej z jej podwyższenia stanowiła nową daninę publiczną, co w konsekwencji naruszać musiało art. 217 Konstytucji RP, która to regulacja nakłada na prawodawcę obowiązek w drodze ustawy m.in. nakładania podatków, innych danin publicznych, określanie podmiotów, przedmiotów opodatkowania i stawek podatkowych. Dlatego też, z uwagi na sprzeczność tej regulacji rozporządzenia z Konstytucją, jak i ustawą - prawo o ruchu drogowym, w rozpoznawanej sprawie ostatecznie odmówić należało zastosowania tego przepisu, a pobraną w oparciu o taką regulację zawyżoną należność, zwrócić jako świadczenie nienależne w rozumieniu art. 410 kc.

Odnosząc się do podniesionych w apelacji zarzutów należy wskazać, że pozew w niniejszej sprawie został wniesiony 11 marca 2015r., zatem w momencie, gdy podstawa prawna spornego świadczenia na pewno odpadła. Przyjmuje się, zarówno w orzecznictwie jak i doktrynie prawa, że przepis art. 410 § 2 kc ma zastosowanie do opłat pobranych na podstawie aktów prawnych uznanych następnie za niezgodne z Konstytucją i przepisem rangi ustawowej (tak: K. Kołakowski w Komentarzu do Kodeksu Cywilnego pod redakcją G. Bieńka, Wydanie 3, Warszawa, 2002, tom 1, str. 203 oraz Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 4 grudnia 1987 roku, III CZP 70/87, OSNCP 1988/6/82). Zgodnie z art. 410 § 2 kc świadczenie jest nienależne w wypadku, gdy w chwili jego spełnienia miało ono podstawę prawną (causa), jednakże później taka podstawa odpadła (condictio causa finita). Z taką sytuacją mamy do czynienia w niniejszej sprawie. Można było przyjąć, że początkowo podstawa świadczenia powoda istniała w pewnym przedziale czasu i była ważna, jednak następnie podstawa ta "odpadła" z uwagi na zmianę sytuacji prawnej zaistniałą po wydaniu przywoływanego powyżej wyroku Trybunału Konstytucyjnego, które ostatecznie po dniu 1 maja 2006r. zmieniło zakres i charakter świadczenia należnego stronie pozwanej w taki sposób, że otrzymane już świadczenie częściowo

nie mieściło się w tych ramach prawnych i uzyskało charakter świadczenia nienależnego (zob. : A. Kidyba (red.), A. Olejniczak, A. Pyrzyńska, T. Sokołowski, Z. Gawlik, A. Janiak, G. Koziół, Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania - część ogólna, LEX, 2010).

Za bezzasadny należało również uznać zarzut naruszenia art. 922 § 2 kc. Zgodnie z treścią przywołanego przepisu nie należą do spadku prawa i obowiązki zmarłego ściśle związane z jego osobą, jak również prawa, które z chwilą jego śmierci przechodzą na oznaczone osoby niezależnie od tego, czy są one spadkobiercami. Jak wskazano w doktrynie spadek stanowi ogół praw i obowiązków majątkowych zmarłego o charakterze cywilnoprawnym (art. 922 § 1kc), przy czym art. 922 kc nie zawiera ścisłej definicji spadku, lecz podaje ogólne wskazówki, na których ma się opierać rozstrzygnięcie, czy dane prawo lub obowiązek wchodzi w skład spadku (J. Piątowski, H. Witczak, J. Kawałko (w:) System prawa prywatnego, t. 10, s. 61-68). Przyjmuje się cztery kryteria tego zaliczenia, a mianowicie dane prawo lub obowiązek wchodzi w skład spadku, jeżeli: 1) ma charakter cywilnoprawny; 2) ma charakter majątkowy; 3) nie jest ściśle związane z osobą zmarłego; 4) nie przechodzi na oznaczone osoby niezależnie od tego, czy są one spadkobiercami. W doktrynie wskazano nadto, że w skład spadku wchodzi w szczególności majątkowe prawa i obowiązki wynikające ze stosunków zobowiązaniowych - co do zasady. Spadkobiercy wstępują bowiem w sytuację prawną spadkodawcy - strony danego stosunku zobowiązaniowego, niezależnie od podstawy prawnej takiego stosunku. W szczególności dziedziczeniu podlegają prawa (w tym roszczenia) i obowiązki stron związane z instytucją bezpodstawnego wzbogacenia (art. 405, 410, a także art. 413), a więc zarówno roszczenie o wydanie korzyści, jak i obowiązek jej zwrotu (zob. Jerzy Ciszewski (red.), Jakub Knabe Komentarz LexisNexis 2014).

Reasumując, z uwagi na charakter roszczenia powodów, którzy jako podstawę zwrotu świadczenia wskazali przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu, nie budzi wątpliwości Sądu Odwoławczego, że roszczenie powodów należało zaliczyć do praw, które wchodzi do spadku i w związku z tym podlegają dziedziczeniu.

Wskazać na koniec należy jeszcze, że w orzecznictwie i doktrynie przyjmuje się, iż zarzut naruszenia art. 328 § 2 kpc może być usprawiedliwiony tylko w tych wyjątkowych okolicznościach, w których treść uzasadnienia orzeczenia sądu drugiej instancji uniemożliwia całkowicie dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2006r. w sprawie II CSK 136/05 Lex nr 200973). Taka sytuacja w niniejszej sprawie nie miała miejsca. Wbrew twierdzeniom skarżącego Sąd Rejonowy nie tylko prawidłowo ustalił stan faktyczny sprawy, ale też przekonująco wskazał na argumenty, które przemawiały za wydaniem zaskarżonego orzeczenia. Co istotniejsze w zgromadzonym w sprawie materiale dowodowym brak jakichkolwiek dowodów, które przemawiałyby za inną niż dokonana przez Sąd oceną dowodów. Tym samym podniesiony zarzut należało uznać za nieskuteczny. Wbrew bowiem twierdzeniom pozwanego sporządzone przez Sąd pierwszej instancji uzasadnienie odpowiada wymogom określonym w art. 328 § 2 kpc i pozwala na przeprowadzenie kontroli instancyjnej zaskarżonego orzeczenia.

Podzielając zatem motywy, leżące u podstaw zaskarżonego orzeczenia, Sąd Okręgowy oddalił apelację jako niezajdującą usprawiedliwionych podstaw prawnych (art. 385 kpc).

SSR (del.) Ewa Buczek – Fidyka SSO Magdalena Balion – Hajduk SSO Anna Hajda